



Jólét, boldogság, harmónia

FINI NÉNI SÍRJÁNÁL

Azt beszélték annak idején, hogy Szent-Györgyi Albert (1893—1986), Szeged egyetlen Nobel-díjas tudósa, amikor több mint negyedszázad után amerikai emigrációjából először jött haza, hogy a Szegedi Biológiai Központ avatására visszajöjjen pályafutásának legtermékenyebb színhelyére, a Tisza partjára, 1973. október 11-én, elsőként ide, édesanyjának sírjához zárandokolt, innen pedig a Fogadalmi templom kriptájába. Klebelsberg Kunóhoz, aki — 1928-ban vallás- és közoktatásügyi miniszter — kinevezte őt a szegedi tudományegyetem Orvosi Vegytani Intézetének vezető tanárává. Ezt az utat egyszer már megtette, 1937. október 29-én, miután előző este kapta Stockholmból az értesítést, hogy „a biológiai égésfolyamattal kapcsolatos fölfedezéséért, különös tekintettel a C-vitaminra és a funársav-katalízisre”, elnyerte az az évi orvosi Nobel-díjat.

Kétévi, még továbbra is külföldön, Cambridge-ben töltött kutatószabadság után, 1930. szeptember 20-án érkezett Szegedre, és foglalta el tanszékvezetői tisztét a Kálvária tér 7. sz. alatt, a mai Déri Miksa ipari szakközépiskola épületében berendezkedett tanszékén. Vele jött felesége, Demény Kornélia, 12 éves kislánya, az ifjabb Nelli, és 61 éves édesanyja is. Lakást is itt kaptak. Az, hogy a laboratórium és a lakás csak pár lépésre esett egymástól, szerepet játszott a szegedi paprikából kivont C-vitamin megelézésében. Így lett ez az épület 1932-ben a C-vitamin szülőhelye. 1935-ben költözött csak az intézet a Dóm térre, a család pedig a Rooseveltt (akkor Rudolf) térre. Fini néni, ahogy családja és baráti köre hívta, a költözést nem sokkal élte túl. Mint a sírkeresztjén olvashatjuk, 1936-ban elhunyt. A temetői nyilvántartás szerint július 22-én temették. Ezt azért kell föllemegetnünk, mert a genetikus Czeizel Endre kitűnő könyvének családfáján tévesen 1938 szerepel halálának idejével. Ezúttal pedig ez a két év nagyon sokat jelent, hiszen köztük van 1937, a Nobel-díj esztendeje. Sajnálattal kell tehát megállapítanunk, hogy a korábbi látszat ellenére édesanyja nem érte meg fiának szegedi, országos, sőt nemzetközi megdicsőülését.

Szent-Györgyi Albert sajátos örvözetű alkatot örökölt. Apai ágon erdélyi eredetű, gazdálkodó, jogászokó család leszármazottja, anyai ágon pedig szlovák ősöktől eredő, természettudományi érdeklődésű, főként orvosi hivatást vállaló, átlagon fölüli tehetségű, országosan is hírneves férfiak jellemezték a családot. Lenhossék Mihály (1773—1840) 1808-tól a pesti, 1819-től a bécsi egyetem élettan és anatómia professzora. 1825-ben visszatért Magyarországra, mert országos vezető főorvossá nevezték ki, s e tisztségét haláláig viselte. „Hasonló ívű orvosi életpálya — írja Czeizel Endre — hazánkban valószínűleg nem ismeretes.”

Legnevezetesebb fia, Lenhossék József (1818—1888) apjának nyomdokába lépett. 1854-ben kinevezték a kolozsvári egyetem anatómia professzorának. Állítólag neki volt először mikroszkópja Magyarországon. Ő lett az embertan (antropológia) meghonosítója. Az ő fia, ifjabb Lenhossék Mihály (1863—1937) idegéletani kutatásaival e nevet világhírvé tette. Az 1906-ban ugyane tárgyban Nobel-díjat kapott Ramon y Cajal hiányolta Lenhossék Mihály Nobel-díját!

Ennek a Lenhossék Mihálynak volt húga Lenhossék Jozefina. A Lenhossékok zenei tehetséget is örökölték. Jozefina operánkesi terveket dédelgetett magában, de az Operaház ekkori (1888—1891) karmestere, a híres Gustav Mahler, eltanácsolta. Nem biztos, hogy a hangja, talán inkább apró termete miatt. Czeizel szerint művelt és szép asszony volt. Neki jutott a történelmi szerep, hogy génjeiben közvetítse a Lenhossékok zsenialitását Albert fiába.

Három fiút szült. Pál (1890—1972) zenei örökségét kamatoztatta és pohtizált. Külföldön karmesterkedett. Albert volt a középső. Öccse, László (1890—1975) jócskám különböző pályákat futott be: erdész, régiségkereskedő, szállodatulajdonos. A testvérek kapcsolata nem mondható példásnak.

Fini néni férje, Szent-Györgyi Miklós (1866—1916) „tipikus erdélyi dzsentri”; ahogy Czeizel jellemzi, jogi képzettséget szerzett, de inkább gazdálkodott. A család szinte kettészakadt: a férj Sálgotarján és Balassagyarmat között, Kisbér pusztán, a feleség a főváros közepén, a Kálvin téri lakásban. A gyerekek a nyarat töltötték apjukkal. Pesti életükben apjuk helyét a nagybácsi, Lenhossék Mihály pótolta. Neki még ellenkezésével, bírálatával is szerepe lett abban, hogy Szent-Györgyi Albert érdeklődése az orvosi pálya, nem a gyógyítás, hanem a tudományos kutatás felé fordult.

Az apai ág kálvinista, az anyai katolikus volt. Sem Szent-Györgyi Albert, sem Lenhossék Jozefina nem volt vallásos, de mindketten istenhívók voltak. E sírnál, amely még az ateistát is az élet értelmére és az elmúlásra figyelmezteti, emlékezésünket nem fejezhetjük be méltóbban, mint a fiú 1964-ben született híres Psalmus humanusának idézésével. Az Ötödik ima utolsó szakaszával:

Isten! Add, hogy a teremtésben társaidd legyünk,
Hogy megértsük, és tovább jobbitsuk tetteid,
Hogy itt, glóbuszunkon biztos otthonra leljén
A jólét, boldogság és a harmónia.

Úgy legyen! Ámen!

Péter László

Elhangzott a szegedi Belvárosi temetőben,
2012. november 1-jén

